

ELEVBLAD

Äldre stenåldern – Jägarstenåldern

13 000 f Kr – 4000 f Kr.

Arkeologens arbete

En arkeolog arbetar med att söka spår och lämningar från förr. Man skulle nästan kunna kalla arkeologerna för stenåldersdetektiver. När en arkeolog letar efter spår från stenåldern hittar de oftast väldigt små delar av olika saker. Nästan som pusselbitar.

Arkeologen försöker lista ut till exempel hur människorna levde, vad de gjorde på de olika platserna, vad de åt för mat och hur de bodde.

Vad tror du att det kan vara för olika spår av människor som arkeologerna hittar?

Mer om arkeologens arbete

Arkeologerna hittar ibland stenflisor, som de kallar för avslag. Avslagen kan vara tecken på att någon har tillverkat verktyg just på den platsen. Människorna har slagit av en massa flisor från en sten, så att den har blivit vass. Kanske stenen har använts som skinnskrapa, som kniv eller pil. Verktygen har människorna burit med sig när de vandrat iväg. Det är inte lätt för en arkeolog att hitta sådana föremål eftersom de kan ha blivit tappade eller lämnade precis var som helst i landskapet. Stenflisorna däremot brukar ligga kvar som en liten skräphög på det ställe som man har suttit och arbetat. Det är oftast i närheten av en boplats eller jaktplats. Sådana spår är alltid lättare att hitta.

Arkeologerna hittar även små bitar av brända ben. Om ett ben från exempelvis en ren blir liggande i naturen, så ruttnar benet efter några år. Men om någon har kastat benet i en eld efter att man ätit upp köttet så brinner allt som kan ruttna på benet upp. Det som sen blir kvar av benet kan finnas kvar i tusentals år. Den brända benbiten ruttnar aldrig. Om arkeologerna har riktigt tur kan de hitta en pilspets av sten eller kanske en bit av en lerkruka.

Eftersom det är så länge sedan stenåldern var, så finns det såklart inga bilder eller filmer från den tiden. Det finns ingen som kan berätta om den tiden. Då måste man lista ut hur det kunde vara, genom små detaljer som arkeologerna hittar. Så egentligen kan vi bara gissa ungefär hur det var på den tiden.

Renarna vid isens kant

När inlandsisen började smälta kom renar vandrande. De sökte mat på marken som just hade blivit fri från is. Människor på den här tiden såg renarna och följde efter dem.

Varför tror du att människorna följde efter renarna?

Mer om renarna vid isens kant

Människorna på stenåldern jagade, fiskade och samlade växter och bär. De jagade renarna för att få mat och varma skinn till sina kläder. Under den tidiga stenåldern var renjakten troligtvis väldigt viktig för att människorna skulle överleva. Människorna kunde använda nästan allt på renen. De åt köttet och använde skinnets till kläder, tält och troligtvis kanoter. Av renens ben kunde man göra redskap, exempelvis små nålar. Av senorna från renen kunde man göra starka trådar.

På stenåldern lagade man sin mat över elden eller i en kokgrop. En kokgrop fungerade som en ugn. Man värmden stenar över elden, sedan

placerade man stenar i en grop i marken. Man svepte in sin köttbit eller sin fisk i näver och lade matknyttet över stenarna. Sen placerade man varma stenar ovanpå detta. Sist av allt täckte man över alltihop med jord för att det skulle bli tätt. Ingen luft fick komma in i kokgropen, då kunde maten börja brinna.

Vilka kryddor tror du att människorna på den här tiden använde till sin mat?

Fanns salt, tror du?

Var kommer salt ifrån?

Människorna som levde nära isen

Efter istiden låg ett tjockt istäcke över hela Skandinavien. När isen var som störst var den nästan 3 kilometer tjock. Marken under isen trycktes ner för att isen var så tung. När isen väl började smälta och blev lättare och lättare, kunde marken höja sig igen. Detta kallas för landhöjningen. Marken kunde skaka ordentligt när den väl började resa sig igen. Ibland blev det jordbävningar som gjorde att marken skakade rejält.

Hur tror du att det var att leva alldeles nära isen?

Hur tror du att det såg ut?

Vad tror du människorna tänkte när marken började skaka?

Mer om människorna som levde nära isen

Det är inte omöjligt att människorna på den tiden kände sig rädda. De kanske inte förstod varför marken skakade. De märkte att det hela tiden hände saker i naturen. Eftersom landhöjningen var ganska stor i början kunde människorna med egna ögon se hur naturen förändrades. De tyckte kanske att det såg ut som om vattnet försvann mer och mer. Fast det var ju såklart inte vattnet som sjönk undan, utan marken som höjde sig.

Förmodligen försökte stenåldersfolket själva förklara vad det var som hände i naturen. Kanske trodde de att det var olika naturväsen som ville skicka budskap till dem. Vi kan bara gissa vad de tänkte på den tiden.

Naturen i närheten av isen såg ungefär ut som det gör uppe på ett fjäll. Där växte olika gräsarter, örter, vide, dvärgbjörkar och någon enstaka fjällbjörk. Arkeologerna har hittat spår efter tillfälliga jaktplatser. Jaktplatserna låg troligast ute på små öar. På öarna hade man fri sikt och kunde jaga lite lättare. De tog sig ut till öarna med hjälp av någon typ av kanot.

Människorna jagade i närheten av isen, där renarna höll till, på sommaren då det var varmt. På vintrarna, när det blev kallare, flyttade man sig troligen längre bort från isen. De bodde då på ställen där det växte skog eftersom man behövde ved.